

Developmental Surveillance and Screening in Pediatric Practice

วัตถุประสงค์ ชลไชยะ

บทนำ

กุมารแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กมีการเจริญเติบโต พัฒนาการ และพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งบทบาทนี้มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการดูแลรักษาเฉพาะโรค หรือความผิดปกติตามระบบต่าง ๆ ของร่างกายเท่านั้น¹ การกำกับดูแลสุขภาพเด็ก (child health supervision) อย่างเป็นทางการและมีคุณภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกุมารแพทย์ในการส่งเสริมให้เด็กมีการเจริญเติบโต พัฒนาการ และพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการกำกับดูแลสุขภาพเด็กอย่างเป็นทางการนั้น กุมารแพทย์ควรเน้นให้เด็กและครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับความร่วมมือกันระหว่างพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูกับบุคลากรทางการแพทย์ (collaborative/partnership)²⁻⁵ ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของเด็กมากกว่าการสั่งการรักษา หรือการให้คำปรึกษาแนะนำโดยบุคลากรทางการแพทย์ (prescriptive) เพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงว่าเด็กและครอบครัวจะสามารถปฏิบัติตามได้หรือไม่ เนื่องจากบางครั้งพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเด็กมากกว่าบุคลากรทางการแพทย์เสียอีก การที่บุคลากรทางการแพทย์เล็งเห็นความสำคัญของบทบาทพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูจะยิ่งทำให้พ่อแม่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของเด็กมากขึ้น การที่กุมารแพทย์จะสามารถกำกับดูแลสุขภาพเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำกับดูแลสุขภาพของเด็กแต่ละวัยอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การประเมินสุขภาพและปัญหาทั่วไป การตรวจร่างกาย การคัดกรอง การให้วัคซีน การให้คำปรึกษาแนะนำแก่พ่อแม่ และการนัดตรวจติดตามอย่างเหมาะสม⁶ ทั้งนี้กุมาร

แพทย์ควรมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพร่วมด้วย (effective communication) เพื่อสามารถให้บริการต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ได้เป็นอย่างดี ภายใต้เวลาอันจำกัด และตอบสนองความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งบทนี้จะเน้นเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก (developmental and behavioral surveillance) และการตรวจคัดกรองพัฒนาการ (developmental screening) เพื่อผนวกเข้ากับการกำกับดูแลสุขภาพเด็กอย่างมีคุณภาพ

เด็กที่มาใช้บริการที่คลินิกเด็กสุขภาพดี (well-child clinic) และเด็กที่ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจากโรคทางกายต่างก็มีความจำเป็นที่กุมารแพทย์จะต้องกำกับดูแลสุขภาพเด็กอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ ซึ่งเด็กเหล่านี้อาจมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาการเจริญเติบโต พัฒนาการ และพฤติกรรมที่ผิดปกติได้ ซึ่งปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมที่พบมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ พัฒนาการด้านการพูดและภาษาผิดปกติ (speech-language impairment) ความผิดปกติด้านสังคมและอารมณ์ (social-emotional disorders) โรคสมาธิสั้น (attention-deficit/hyperactivity disorder) ความบกพร่องของทักษะการเรียนรู้ (learning disabilities) พัฒนาการล่าช้าหลายด้าน (global developmental delay) สติปัญญาบกพร่อง (intellectual disability) โรคออทิซึม (autism spectrum disorder) และปัญหาด้านจิตสังคม เป็นต้น^{7,8} ซึ่งหากปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมนี้สามารถให้การวินิจฉัยได้ตั้งแต่วัยเริ่มแรกจะทำให้เด็กได้รับการช่วยเหลือ และส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมตั้งแต่แรก ๆ (early intervention) เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม มีเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมเพียงร้อยละ 25 เท่านั้น⁷ ที่ได้รับการวินิจฉัยก่อนเข้าโรงเรียนซึ่งทำให้เด็กขาดโอกาสในการได้รับการช่วยเหลือตั้งแต่วัยเริ่มแรก สาเหตุที่ทำให้เด็กที่มีปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมได้รับการวินิจฉัยน้อยกว่าความเป็นจริง⁷ เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์มักเลือกใช้เครื่องมือการตรวจคัดกรองพัฒนาการ และแบบสอบถามเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กอย่างไม่เป็นทางการ และไม่ได้มาตรฐาน (informal milestone checklists) ไม่สามารถติดตามความก้าวหน้าของพัฒนาการเด็กได้อย่างต่อเนื่อง อาศัยการตัดสินทางคลินิกว่าเด็กจะมีปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมหรือไม่นั้นจากความผิดปกติทางร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน (overt dysmorphology) ทั้ง ๆ ที่เด็กเหล่านี้มักไม่มีความพิการต่าง ๆ ทางภายนอกอย่างเด่นชัด ขาดประสบการณ์ในการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ และตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะขณะปฏิบัติงานในคลินิกเด็กสุขภาพดีที่มีเด็กมารับบริการเป็นจำนวนมาก การมีมุมมองต่าง ๆ ต่อภาวะพัฒนาการล่าช้าอย่างไม่ตรงกับความเป็นจริง เช่น เด็กจะมีพัฒนาการดีขึ้นจนเป็นปกติได้ เมื่อมีอายุมากขึ้น หรือมีความยากลำบากในการแจ้งข่าวร้าย หากตรวจพบว่าเด็กมีพัฒนาการและพฤติกรรม⁷ ดังนั้น กุมารแพทย์ควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ และการตรวจคัดกรองพัฒนาการเป็นอย่างดี ควรหมั่นทบทวนความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กปกติในช่วงอายุต่าง ๆ ติดตามเด็กปกติอย่างต่อเนื่อง (continuity care) ตลอดจนควรฝึกทักษะการสังเกตพัฒนาการและพฤติกรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านภาษาและการสื่อสาร การเล่น อารมณ์ สังคม และการเคลื่อนไหวของเด็กปกติจนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการตรวจเด็กปกติมาช่วยประยุกต์ใช้ในการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ และตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กได้อย่างมี

ประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้การวินิจฉัยเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมได้ตั้งแต่ระยะเริ่มแรก รวมทั้งสามารถให้คำปรึกษาแนะนำล่วงหน้าเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัยได้

การเฝ้าระวังทางพัฒนาการ (developmental surveillance)

การเฝ้าระวังทางพัฒนาการ^{4,7-9} หมายถึง กระบวนการติดตามเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กที่มีความยืดหยุ่น (flexible) อย่างต่อเนื่อง (continuous) ในระยะยาว (longitudinal) ซึ่งทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กที่สะสมเพิ่มขึ้น (cumulative) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาเด็กที่อาจมีพัฒนาการซึ่ง American Academy of Pediatrics (AAP) ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทยแนะนำให้กุมารแพทย์ หรือบุคลากรทางการแพทย์ควรเฝ้าระวังทางพัฒนาการในทุก ๆ ครั้งที่เด็กมาตรวจที่คลินิกเด็กสุขภาพดีซึ่งการเฝ้าระวังทางพัฒนาการประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กระตุ้นให้พ่อแม่เปิดเผยความกังวลออกมา และใส่ใจต่อความกังวลของพ่อแม่เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กอย่างเหมาะสม (eliciting and attending to the parents' concerns about their child's development)

กุมารแพทย์ควรใช้คำถามดังนี้

“คุณมีความกังวลเกี่ยวกับพัฒนาการ พฤติกรรม หรือการเรียนรู้ของลูกหรือไม่”

การตั้งคำถามเกี่ยวกับความกังวลนี้ กุมารแพทย์ควรถามให้ครอบคลุมทั้งพัฒนาการ พฤติกรรม และการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากปัญหาพัฒนาการของเด็กอาจมาด้วยปัญหาพฤติกรรมก่อนได้ซึ่งพ่อแม่อาจแยกไม่ได้ว่า ปัญหาพัฒนาการ พฤติกรรม และการเรียนรู้ นั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร แต่การที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูไม่มีความกังวลใด ๆ ก็ไม่ได้หมายความว่า เด็กจะไม่มีปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมเลย ดังนั้นกุมารแพทย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยขั้นตอนต่าง ๆ ของการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ โดยเฉพาะประวัติพัฒนาการต่าง ๆ ที่ผ่านมา การสังเกตพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กอย่างถูกต้อง รวมทั้งปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยป้องกันต่าง ๆ ต่อภาวะทางพัฒนาการในการสรุปว่าเด็กน่าจะมีปัญหาพัฒนาการหรือไม่ เพื่อช่วยกระตุ้นให้พ่อแม่เกิดความกังวลอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก เช่น เด็กชายอายุ 2 ปีมาตรวจที่คลินิกเด็กสุขภาพดีตามปกติ พ่อแม่ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับพัฒนาการ พฤติกรรม และการเรียนรู้ของเด็กเลย แต่จากการทบทวนประวัติพัฒนาการที่ผ่านมาพบว่า เด็กเริ่มพูดคำเดียว ๆ ที่มีความหมายได้เมื่ออายุ 18 เดือนซึ่งจากการสังเกตเด็กในห้องตรวจขณะนี้พบว่า เด็กพูดเลียนเสียงพูดคุยเป็นเสียงที่แตกต่างกัน 2-3 เสียง (jabbers/immature jargon) คล้ายมีภาษาของตนเอง โดยพูดคำที่มีความหมายได้ไม่เกิน 6 คำ แต่เด็กสามารถชี้นิ้วไปยังสิ่งที่ต้องการได้ (protoimperative pointing) นอกจากนี้พ่อยังมีประวัติพูดซ้ำ พูดเป็นคำที่มีความหมายได้เมื่ออายุ 2 ปี ซึ่งจากการเฝ้าระวังทางพัฒนาการแล้ว

พบว่าเด็กรายนี้มีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้ากว่าเด็กวัยเดียวกัน ดังนั้นในฐานะกุมารแพทย์ ท่านควรสรุปให้พ่อแม่เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าจริงตามข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ระบุไว้ข้างต้น เพื่อกระตุ้นให้พ่อแม่เกิดความกังวลอย่างเหมาะสมว่าเด็กมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าซึ่งควรได้รับการดูแลรักษา และให้การช่วยเหลืออย่างเหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้การถามคำถามอย่างไม่เป็นทางการนั้นอาจไม่สามารถกระตุ้นให้พ่อแม่เปิดเผยความกังวลเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กได้ ดังนั้นกุมารแพทย์อาจใช้เครื่องมือเฝ้าระวังทางพัฒนาการ หรือเครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการที่ได้มาตรฐาน และผ่านการตรวจสอบมาแล้วว่าสามารถนำมาใช้ได้เฉพาะปฏิบัติโดยให้พ่อแม่ตอบแบบสอบถาม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้พ่อแม่เปิดเผยความกังวลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กออกมา ทั้งนี้เครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการเฝ้าระวังทางพัฒนาการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ได้แก่ คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual, DSPM)¹⁰ สำหรับเด็กปกติตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 6 ปี 6 เดือนซึ่งคู่มือนี้จะมีรายละเอียดของทักษะที่เด็กควรจะทำได้ในแต่ละอายุ วิธีประเมิน การเฝ้าระวังโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ ครูและผู้ดูแลเด็ก รวมถึงอธิบายวิธีฝึกทักษะโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและผู้ดูแลเด็กร่วมด้วย

คู่มือ DSPM

2. ซักประวัติ บันทึก และเก็บรักษาประวัติพัฒนาการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (documenting and maintaining a developmental history)

กุมารแพทย์ควรซักประวัติพัฒนาการเด็กโดยตั้งคำถามดังนี้

“คุณเห็นการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการของลูกอะไรบ้างเมื่อเปรียบเทียบกับครั้งที่แล้ว” ซึ่งกุมารแพทย์จำเป็นต้องแยกแยะให้ได้ว่าพัฒนาการที่ได้จากการซักประวัตินั้นมีความผิดปกติหรือไม่ หากผิดปกติแล้วมีลักษณะเข้าได้กับปัญหาพัฒนาการประเภทใด ดังต่อไปนี้

- **พัฒนาการล่าช้า (developmental delay)** หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้ากว่าเด็กวัยเดียวกัน^{4,8,11} ซึ่งอาจจะล่าช้าเพียงด้านเดียว เช่น เด็กที่มีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าเพียงอย่างเดียว (developmental language disorder หรือ specific language impairment) มักจะมีพัฒนาการด้านการแสดงออกทางภาษา (expressive language) ล่าช้าโดยพูดสื่อสารได้น้อยกว่าเด็กวัยเดียวกัน สำหรับพัฒนาการด้านความเข้าใจภาษา (receptive

language) เช่น การบอกให้เด็กซื้อวียะหรือรูปภาพ ความสามารถในการทำตามคำสั่งต่าง ๆ นั้นอาจจะปกติ (expressive language disorder) หรือผิดปกติร่วมด้วย (mixed receptive and expressive language disorder) ก็ได้ แต่ความสามารถทางสติปัญญาที่ไม่ใช้ทักษะด้านภาษา (nonverbal intelligence) เช่น พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กซึ่งจะครอบคลุมเกี่ยวกับการมองเห็น และกล้ามเนื้อมือที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ (visual-motor problem solving) ของเด็กกลุ่มนี้มักจะปกติ นอกจากนี้ปัญหาพัฒนาการล่าช้าอาจเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้านร่วมกันก็ได้ เช่น เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าหลายด้านจากกลุ่มอาการต่าง ๆ ทั้งกลุ่มอาการดาวน์ (Down syndrome) Prader-Willi syndrome หรือกลุ่มอาการโครโมโซมเอ็กซ์เปราะ (Fragile X syndrome)¹² เป็นต้น

- พัฒนาการเบี่ยงเบน (developmental deviation หรือ developmental deviance)

หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่ควรจะเป็น (abnormal sequence) เช่น เด็กสมองพิการที่เกร็งตามลำตัวและแขนขาอย่างมากอาจพลิกคว่ำซึ่งมีลักษณะพลิกไปทั้งท่อนของลำตัวได้ แต่ยังไม่สามารถชันคอได้ หรือเด็กสมองพิการที่คลานแบบหน่วยคอมมานโด (commando crawl) แต่ไม่สามารถนั่งเอง หรือคลานโดยใช้ทั้งมือและเข่า (reciprocal crawl) ได้ เป็นต้น หรือเด็กออทิสซึมที่สามารถท่องจำ ก-ฮ, A-Z, นับ 1-100 หรือพูดชื่อประเทศต่าง ๆ ได้ แต่หลีกเลี่ยงการมองหน้าสบตา ไม่สามารถพูดบอกความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบได้ ทำตามคำสั่งง่าย ๆ ไม่ได้ ไม่สามารถเรียกผู้เลี้ยงดู และพูดคำอื่น ๆ ที่มีความหมายได้ซึ่งเด็กจะมีลักษณะของพัฒนาการที่เบี่ยงเบนอย่างผิดปกติ เนื่องจากเด็กมีการแสดงออกทางภาษาโดยมีคำศัพท์ที่มีความหมายอยู่บ้าง แต่มีลักษณะจำกัด ปราศจากความตั้งใจในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (no communicative intent) อาจเป็นการพูดตามสิ่งที่เคยได้ยินมา (echolalia) ซึ่งผิดปกติสำหรับพัฒนาการด้านภาษาและสังคมในเด็กอายุ 2 ปี เนื่องจากมีความเข้าใจภาษา และการแสดงออกทางภาษาโดยใช้ภาษาท่าทาง (gestures) ที่จำกัด มีลักษณะผิดปกติไม่เหมาะสมตามวัย³

- **พัฒนาการแต่ละด้านแตกต่างกัน (developmental dissociation)** หมายถึงเด็กที่มีอัตราของพัฒนาการแต่ละด้านไม่เท่ากันซึ่งมักพบในเด็กที่มีพัฒนาการผิดปกติ (developmental disorders) เช่น เด็กที่มีสติปัญญาบกพร่อง หรือเด็กออทิสซึมมักพบพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อค่อนข้างปกติเมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการด้านภาษาที่มีแนวโน้มล่าช้ามากกว่า ในทางกลับกันเด็กสมองพิการมักมีปัญหาพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหวผิดปกติมากกว่าพัฒนาการด้านความเข้าใจภาษา เป็นต้น⁴

- **พัฒนาการคงที่/ไม่เพิ่มขึ้น (developmental plateau/stagnation) หรือพัฒนาการถดถอย (developmental regression)** หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการไม่ก้าวหน้ามากขึ้นอย่างที่ควรจะเป็นซึ่งกุมารแพทย์จำเป็นต้องให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ เพราะมักพบปัญหาทางพัฒนาการที่รุนแรงได้ เช่น เด็กป่วยที่จำเป็นต้องนอนรักษาในโรงพยาบาลมักจะมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ไม่เพิ่มขึ้น หรือถดถอยจากเดิมได้ โดยเด็กมักไม่ต้องการเล่นหรือเคลื่อนไหว งอแง มีพฤติกรรมติดพ่อแม่มากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ร้อยละ 20-25 ของเด็กออทิสซึมอาจมีประวัติ

พัฒนาการด้านภาษาและสังคมถดถอยได้ที่อายุเฉลี่ย 21-24 เดือน เช่น เด็กที่เคยพูดคำที่มีความหมายบางคำหรือเคยสื่อสารโดยใช้ภาษาท่าทาง หรือมองหน้าสบตาเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่น เลียนแบบ และเล่นสมมติได้แล้วต่อมาไม่ยอมทำพัฒนาการนั้น ๆ อีกเลย^{11,13} เป็นต้น นอกจากนี้เด็กที่มีพัฒนาการถดถอยจำเป็นต้องตรวจร่างกายอย่างละเอียดเพื่อตรวจหาความผิดปกติตามระบบต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคลมชัก โรคทางระบบประสาท และโรคทางเมแทบอลิซึม เป็นต้น

นอกจากนี้กุมารแพทย์สามารถนำอัตราของพัฒนาการแต่ละด้านที่เด็กทำได้มาคำนวณเป็นค่าระดับความสามารถทางพัฒนาการ (Developmental Quotient: DQ)^{8,11,14} ของเด็กโดยนำอายุพัฒนาการแต่ละด้าน (Developmental Age: DA) ซึ่งทราบได้จากการที่เด็กสามารถทำพัฒนาการในด้านนั้น ๆ ได้หารด้วยอายุจริงของเด็ก (Chronological Age: CA) ดังนี้

$$\text{Developmental Quotient (DQ)} = (\text{DA}/\text{CA}) \times 100$$

ยกตัวอย่าง เช่น เด็กอายุ 10 เดือนมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่เพียงสามารถพลิกคว่ำ/หงายได้ แต่ยังไม่ได้นั่งเองไม่ได้ก็จะมีระดับพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่อยู่ที่อายุประมาณ 5 เดือน ดังนั้นค่าระดับความสามารถทางพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ในเด็กรายนี้จะเท่ากับ $(5/10) \times 100 = 50$ ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่ล่าช้าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กปกติในวัยเดียวกัน เป็นต้น ค่าระดับความสามารถทางพัฒนาการนี้จะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 100 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15 ดังนั้นเด็กที่มีพัฒนาการปกติควรมีค่าระดับความสามารถทางพัฒนาการแต่ละด้านมากกว่า 85 หรือมากกว่าค่าเฉลี่ยลบด้วย 1 เท่าของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านรวมกัน มักจะมีค่าระดับความสามารถทางพัฒนาการแต่ละด้านต่ำกว่า 70 หรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยลบด้วย 2 เท่าของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในขณะที่เด็กที่มีค่าระดับความสามารถทางพัฒนาการอยู่ระหว่าง 70-85 จะจัดอยู่ในกลุ่มที่จำเป็นต้องมีการตรวจติดตามอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาพัฒนาการล่าช้าในด้านใดด้านหนึ่งได้ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กปกติในวัยเดียวกัน

3. สังเกตพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กอย่างถูกต้อง (making accurate observations of the child)

กุมารแพทย์จำเป็นต้องสังเกตพัฒนาการทุกด้านของเด็กทั้งพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก ภาษาและการสื่อสารซึ่งรวมถึงความเข้าใจภาษา และการแสดงออกทางภาษา ตลอดจนด้านสังคม และการช่วยเหลือตนเองอย่างถูกต้อง นอกจากนี้กุมารแพทย์จำเป็นต้องสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้เลี้ยงดู โดยเฉพาะการตอบสนองของพ่อแม่ต่อความต้องการของเด็ก การตอบสนองของเด็กต่อพ่อแม่ อารมณ์ของพ่อแม่ พื้นอารมณ์ของเด็ก ท่าทีของพ่อแม่ต่อเด็ก ความมั่นใจของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็ก ความเอาใจใส่เด็ก คุณภาพของปฏิสัมพันธ์

ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ระหว่างการให้อาหาร กล่อมหรือปลอบเด็กขณะร้องไห้ การสื่อสาร การเล่น การส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ความเหมาะสมของความคาดหวังของพ่อแม่เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของพ่อแม่ระหว่างการดูแลเด็ก การตอบสนองของพ่อแม่ต่อคำชมจากกุมารแพทย์เกี่ยวกับตนเองและเด็ก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสมาชิกอื่น ๆ ภายในครอบครัว และการฝึกระเบียบวินัย เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนนี้ยังรวมถึงการตรวจร่างกายทุกระบบ ได้แก่

3.1 ประเมินการเจริญเติบโตทั้งน้ำหนัก ความสูงและเส้นรอบศีรษะ ร่วมกับการสังเกตและคลำรูปร่างของกะโหลกศีรษะ รวมทั้งกระหม่อมของเด็กด้วย เนื่องจากเด็กที่มีการเจริญเติบโตผิดปกติ โดยเฉพาะเด็กตัวเล็ก (small growth) โดยมีทั้งน้ำหนัก ความยาวหรือความสูง และเส้นรอบศีรษะเล็กทั้งหมดซึ่งอาจเป็นผลมาจากลักษณะทางพันธุกรรมที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบของการเจริญเติบโตในครอบครัว มีปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เช่น คลอดก่อนกำหนด แมมีประวัติตีแม่แอลกอฮอล์ หรือมีการติดเชื้อระหว่างการตั้งครรภ์ เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้แพทย์คิดถึง ความผิดปกติทางพันธุกรรม (genetic disorders) มากขึ้น ในขณะที่เด็กตัวเตี้ย แต่มีน้ำหนักและเส้นรอบศีรษะปกติ จะทำให้แพทย์คิดถึงภาวะตัวเตี้ยตามกรรมพันธุ์ (familial short stature) ความผิดปกติทางต่อมไร้ท่อ (endocrine disorders) และความผิดปกติทางพันธุกรรมได้¹⁴ นอกจากนี้การติดตามการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้แพทย์มีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของการเจริญเติบโตในเด็กแต่ละรายได้มากกว่าการประเมินการเจริญเติบโตเพียงครั้งเดียว เช่น เด็กที่มีเส้นรอบศีรษะน้อยกว่าปกติ คือ น้อยกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 3 ตั้งแต่แรกเกิด น่าจะมีสาเหตุจากการติดเชื้อ หรือสมองมีการพัฒนาที่ผิดปกติตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ในขณะที่เด็กที่มีเส้นรอบศีรษะปกติ ตั้งแต่แรกเกิด แต่ค่อย ๆ ลดลงในช่วงอายุ 2-3 เดือนแรกของชีวิตน่าจะมีสาเหตุมาจากภาวะแทรกซ้อนระหว่างการคลอด แต่ถ้าเด็กมีเส้นรอบศีรษะลดลงหลังอายุ 6 เดือนแรกของชีวิตไปแล้วอาจทำให้แพทย์สงสัยเกี่ยวกับกลุ่มอาการเรทท์ (Rett syndrome) ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กผู้หญิงที่มีพัฒนาการถดถอย หรือมีพฤติกรรมเล่นมือ โดยมีลักษณะบีบมือซ้ำ ๆ (hand wringing) ในขณะที่เด็กที่มีเส้นรอบศีรษะมากกว่าปกติ คือ มากกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 97 อาจเกิดจากมีภาวะโพรงสมองคั่งน้ำ (hydrocephalus) หรือกลุ่มอาการบางอย่างที่ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตมากผิดปกติได้ เป็นต้น¹⁴

3.2 ตรวจหา dysmorphic features โดยเฉพาะศีรษะ ใบหน้า หู ไรผม ผิวหนัง นิ้วมือหรือเท้าติดกัน (syndactyly) รวมทั้งความผิดปกติบริเวณกลางลำตัว (midline defects) เช่น เพดานโหว่ หัวใจและระบบทางเดินปัสสาวะผิดปกติอาจทำให้สงสัยกลุ่มอาการต่าง ๆ ที่พบพัฒนาการผิดปกติร่วมด้วยได้ เช่น ปื้นสีจางบริเวณผิวหนัง (hypopigmented patches) หรือ shagreen patches อาจทำให้คิดถึงโรค tuberous sclerosis ได้¹⁴ หรือ café-au-lait spots ที่พบในโรค neurofibromatosis เป็นต้น⁷ อย่างไรก็ตามแพทย์ควรตระหนักว่ากลุ่มอาการต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นที่จะต้องอาศัยลักษณะผิดปกติทั้งทางร่างกาย ระบบประสาท และพฤติกรรมต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อช่วยในการวินิจฉัยภาวะต่าง ๆ ซึ่งจะไม่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่มีความจำเพาะจนนำไปสู่

การวินิจฉัยกลุ่มอาการต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้กลุ่มอาการเหล่านี้ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมึลักษณะอาการทางคลินิกต่าง ๆ ทั้งหมดสำหรับการวินิจฉัย

3.3 ตรวจทางระบบประสาทอย่างละเอียด โดยเฉพาะเด็กที่มีปัญหาด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ซึ่งแพทย์ควรเปิดโอกาสให้เด็กเคลื่อนไหวเองอย่างเป็นอิสระ เพื่อประเมินความสามารถด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และการเคลื่อนไหวของเด็กโดยตรง¹⁴⁻¹⁶ ในเด็กเล็กผู้ตรวจควรวางเด็กให้อยู่ทั้งในท่านอนหงาย และนอนคว่ำบนเตียง สำหรับตรวจ เพื่อสังเกตการควบคุมของศีรษะ ลำตัว การใช้มือช่วยพยุง การเคลื่อนไหวของสะโพกและขาทั้งสองข้าง รวมทั้งประเมินความตึงตัวของกล้ามเนื้อทั้งในขณะที่พัก และขณะที่ช่วยให้เด็กเคลื่อนไหว (tone at rest and tone on passive movement) ร่วมด้วย หากในขณะที่พักเด็กนอนอยู่ในท่าคล้ายกบนอนหงาย (frog leg position) หรือเด็กมีความตึงตัวของกล้ามเนื้อน้อยโดยไม่ออกแรงต้านขณะผู้ตรวจเคลื่อนไหวแขนและขาของเด็ก หรือเด็กแรกเกิดที่ไม่มี ความตึงตัวของกล้ามเนื้อในท่าอเลย (absence of flexor tone) แสดงว่าเด็กมีความตึงตัวของกล้ามเนื้อน้อยกว่าปกติ (hypotonia) ซึ่งมักพบในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าหลายด้าน หรือเด็กที่เป็นกลุ่มอาการต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มอาการดาวน์ เป็นต้น ในขณะที่หากเด็กนอนอยู่ในท่าที่ขาทั้ง 2 ข้างไขว้กัน (scissoring posture) หรือมีความตึงตัวของกล้ามเนื้อมากขึ้นโดยออกแรงต้านขณะผู้ตรวจพยายามเคลื่อนไหวเด็กมากผิดปกติแสดงว่า เด็กมีความตึงตัวของกล้ามเนื้อผิดปกติ (abnormal tone) แบบที่มีความตึงตัวของกล้ามเนื้อมากเกินไป (hypertonia) ซึ่งมักพบในเด็กที่มีสมองพิการ เป็นต้น เด็กโตที่สามารถคลาน เกาะยืน เกาะเดิน และเดินได้ควรให้เด็กเคลื่อนไหวเอง เพื่อสังเกตคุณภาพของการเดิน รวมทั้งการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น การลุกขึ้นยืนจากท่านั่งหรือนั่งยอง การวิ่ง การขึ้นบันได นอกจากนี้ขณะที่เด็กเคลื่อนไหวควรสังเกตการช่วยเหลือของพ่อแม่ร่วมด้วย เพราะพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่ช่วยเหลือเด็กมากเกินไปอาจทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อ และการเคลื่อนไหวล่าช้าได้ นอกจากนี้หากพบว่าเด็กอาจมีกล้ามเนื้อ และการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติก็ควรตรวจทางระบบประสาทอย่างละเอียดทั้งท่าทาง (postures), ความตึงของกล้ามเนื้อ (muscle tone), ความแข็งแรง (strength), รีเฟล็กซ์เอ็นลึก (deep tendon reflexes), long tract signs, เส้นประสาทสมองต่าง ๆ (cranial nerve function), primitive reflexes และ postural reactions¹⁴

3.4 ตรวจการมองเห็น (vision) และการกลอกตาทั้ง 2 ข้าง ในเด็กเล็กให้เด็กมองตามของเล่นที่มีสีสันสดใส หรือผู้ตรวจพยายามจับจ้องที่ตาของเด็กทั้ง 2 ข้างซึ่งอาจใช้เสียงเรียกร่วมด้วย เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ สิ่งของหรือหน้าของผู้ตรวจ หลังจากนั้นผู้ตรวจค่อย ๆ เคลื่อนของเล่นหรือใบหน้า ทั้งในแนวราบ แนวตั้งและเป็นวงกลม เพื่อสังเกตการมองเห็นและการกลอกตาของเด็ก นอกจากนี้ควรใช้ไฟฉายส่องไปที่ม่านตาของเด็กแล้วสังเกตดูว่าแสงไฟสามารถตกไปที่ตรงกลางม่านตาของเด็กทั้ง 2 ข้างหรือไม่ เพื่อเป็นการประเมินตาเขหรือเหลในเด็กเบื้องต้น หากเป็นเด็กที่เริ่มนั่งได้แพทย์ควรสังเกตการมองเห็นของเด็กขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยการมองเห็นร่วมด้วย เช่น การคว่ำจับสิ่งของทั้งใหญ่และเล็ก การต่อก้อนไม้ ชูรูปภาพตามคำบอก วาดรูป ระบายสี อ่านหนังสือ เป็นต้น

3.5 ตรวจคัดกรองการได้ยินเบื้องต้น (hearing screening) ร่วมด้วย โดยผู้ตรวจถือกระดิ่ง และก้อนไม้ที่ใส่ไว้ในถ้วยพลาสติก หรือของเล่นที่บีบแล้วมีเสียงในมือแต่ละข้าง โดยให้อยู่นอกลานสายตาของเด็กไปทางด้านข้าง และด้านหลังประมาณ 90 องศาจากศีรษะของเด็ก เมื่อเด็กสนใจมองสิ่งของที่ด้านใดด้านหนึ่ง ผู้ตรวจควรเขย่า หรือบีบของเล่นที่กำลังถือไว้ในมืออีกข้างหนึ่งเพื่อทำให้เกิดเสียงแล้วจึงสังเกตการหันหาเสียงของเด็กว่าเป็นอย่างไร ทั้งนี้เด็กที่มีการมองเห็น และการได้ยินบกพร่องมักจะมีพัฒนาการและพฤติกรรมผิดปกติ ในขณะที่เด็กที่มีพัฒนาการและพฤติกรรมผิดปกติก็อาจจะมีปัญหาด้านการมองเห็น และการได้ยินร่วมด้วยได้เช่นเดียวกัน

4. ค้นหาปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันต่อปัญหาพัฒนาการ (identifying risk and protective factors)⁷

กุมารแพทย์จำเป็นต้องประเมินทั้งปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เช่น ปัจจัยทางพันธุกรรม ชีวภาพ สิ่งแวดล้อมและสังคม และปัจจัยป้องกันต่อปัญหาพัฒนาการ เช่น ความสามารถในการปรับตัวของเด็ก ซึ่งเด็กจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควรจนสามารถกลับสู่สภาพเดิมของเด็กได้ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหา หรือปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ในชีวิต (resilience) ทำให้เด็กสามารถเติบโตเป็นคนที่มีคุณภาพได้ นอกจากนี้ปัจจัยป้องกันต่อปัญหาพัฒนาการยังรวมถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กกับครอบครัวที่มีทั้งความรัก การดูแลเอาใจใส่ และส่งเสริมให้เด็กมีการเจริญเติบโต พัฒนาการและพฤติกรรมอย่างเหมาะสม การเลี้ยงลูกเชิงบวก (positive parenting) ซึ่งกุมารแพทย์สามารถสังเกตได้ในห้องตรวจเมื่อเห็นพ่อแม่แสดงความสนใจในการสอนเด็กให้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก เช่น บอกชื่อสิ่งของที่เด็กสนใจ อ่านหนังสือ เล่น หรือสื่อสารกับเด็กอย่างเหมาะสมซึ่งปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่สำคัญต่อปัญหาพัฒนาการ ได้แก่

4.1 ปัจจัยเสี่ยงขณะตั้งครรภ์ (prenatal) ได้แก่

- การบาดเจ็บขณะตั้งครรภ์ (trauma)
- แม่ได้รับ teratogen เช่น รังสี หรือใช้ยาและสารเสพติด รวมทั้งการสูบบุหรี่ หรือดื่มแอลกอฮอล์ระหว่างการตั้งครรภ์
- แม่มีความเจ็บป่วยต่าง ๆ ระหว่างตั้งครรภ์ เช่น โรคติดเชื้อโดยเฉพาะ TORCH ไวรัส Zika ความดันเลือดสูง เบาหวาน

4.2 ปัจจัยเสี่ยงขณะคลอดหรือปริกำเนิด (perinatal) ได้แก่

- ทารกคลอดก่อนกำหนด
- น้ำหนักแรกเกิดน้อยกว่า 1,500 กรัม
- ภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ได้แก่ โรคติดเชื้อ น้ำตาลในเลือดต่ำ ตัวเหลืองมากจนต้องเปลี่ยนถ่ายเลือด ชักภายใน 24 ชั่วโมงแรกของชีวิต เลือดออกในสมอง ขาดออกซิเจนอย่างรุนแรง หดหายใจ หรือหัวใจเต้นช้า เป็นต้น

4.3 ปัจจัยเสี่ยงหลังคลอด (postnatal) ได้แก่

- เด็กมีภาวะ periventricular leukomalacia โรคปอดเรื้อรัง (chronic lung disease) จอประสาทตาผิดปกติจากการคลอดก่อนกำหนด (retinopathy of prematurity) การติดเชื้อ และภาวะลำไส้เล็กและใหญ่อักเสบชนิดเน่าตาย (necrotizing enterocolitis)
- เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองตั้งแต่แรกเกิดแล้วพบว่า เป็นโรค phenylketonuria หรือ ภาวะพร่องฮอร์โมนไทรอยด์ (hypothyroidism) หรือโรคทางเมแทบอลิซึมต่าง ๆ
- โรคประจำตัวต่าง ๆ ที่อาจถูกมองข้ามไป เช่น เด็กตัวเล็กเลี้ยงไม่โต เส้นรอบศีรษะผิดปกติไปจากพันธุกรรมอย่างชัดเจน โรคลมชัก โรคทางระบบต่อมไร้ท่อ สายตาซีเกียจ หรือการมองเห็นผิดปกติ การได้ยินบกพร่อง โรคทางระบบทางเดินหายใจ หรือโรคภูมิแพ้ที่เป็นเรื้อรัง โรคหัวใจพิการแต่กำเนิด โรคโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก สมองได้รับความกระทบกระเทือน ความผิดปกติของการนอนหลับโดยเฉพาะโรคทางเดินหายใจอุดกั้น

4.4 ประวัติครอบครัว

- สมาชิกในครอบครัวเป็นโรคทางพันธุกรรม มีปัญหาพัฒนาการหรือพฤติกรรม เช่น หากพบลักษณะการถ่ายทอดแบบ X-linked ในครอบครัวที่มีประวัติพัฒนาการล่าช้าหลายด้าน โรคออทิซึมสติปัญญาบกพร่อง สมาธิสั้น หรือความบกพร่องของทักษะการเรียนรู้ อาจทำให้เกิดถึงการกลายพันธุ์ของยีน *FMR1* ที่พบในกลุ่มอาการโครโมโซมเอ็กซ์เปราะ เป็นต้น¹² หรือเด็กที่เป็นโรคออทิซึมมักมีประวัติสมาชิกในครอบครัวคนอื่นมีพัฒนาการด้านการพูดสื่อสารและภาษา ตลอดจนด้านสังคมผิดปกติร่วมด้วยได้¹³ หรือเด็กที่เป็นโรคสมาธิสั้น หรือมีความบกพร่องของทักษะการเรียนรู้มักมีประวัติสมาชิกในครอบครัวที่มีปัญหาในลักษณะเดียวกันด้วย เป็นต้น¹⁴

4.5 ปัจจัยเสี่ยงด้านจิตสังคม

- ถูกทำทารุณกรรมหรือทอดทิ้ง
- พ่อแม่มีระดับการศึกษาต่ำ
- พ่อแม่ป่วยเป็นโรคทางจิตเวช ติดยาหรือสารเสพติด
- มีลูกมากกว่า 3 คน
- มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวในการเลี้ยงดูเด็ก (single parent)
- ความยากจน
- ย้ายที่อยู่บ่อย
- ครอบครัวแตกแยก
- ขาดการช่วยเหลือทางสังคม (social support)

- พ่อแม่เคยถูกทำทารุณกรรมเมื่อตอนเป็นเด็ก
- พ่อแม่เลี้ยงดูลูกอย่างไม่เหมาะสม ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการที่พ่อแม่มักไม่พูดสื่อสารกับเด็ก หรือพูดเฉพาะเวลาที่เด็กร้องไห้ หรือชอบบอกราคำสั่งเด็กเมื่ออยู่ในห้องตรวจ เป็นต้น
- ชนกลุ่มน้อย
- ปัญหาความรุนแรง (violence)

ซึ่งเด็กที่มีปัจจัยเสี่ยงด้านจิตสังคมอย่างน้อย 4 ข้อขึ้นไปมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการล่าช้า และจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมต่อไป⁷

5. เก็บรักษาแฟ้มที่บันทึกกระบวนการและผลจากการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ (maintaining an accurate record of documenting the process and findings)

กุมารแพทย์จำเป็นต้องบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ และการตรวจคัดกรองพัฒนาการ ทั้งหมดรวมทั้งการวางแผนในการดูแลรักษา ส่งเสริมพัฒนาการ นัดหมายเพื่อทำการตรวจติดตามอย่างใกล้ชิด และส่งต่อผู้ป่วยให้ไปพบกับผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เช่น กุมารแพทย์สาขาพัฒนาการและพฤติกรรม จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น นักจิตวิทยา นักอรรถบำบัด นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด ครูการศึกษาพิเศษ เป็นต้น เพื่อที่เด็กจะได้รับการประเมินพัฒนาการอย่างละเอียด ตรวจวินิจฉัย และการดูแลรักษาอย่างเหมาะสมต่อไป

ซึ่งหากเด็กได้รับการเฝ้าระวังทางพัฒนาการแล้วพบว่ามีความผิดปกติ กุมารแพทย์ควรให้คำปรึกษา แนะนำล่วงหน้าที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย และนัดตรวจติดตามครั้งต่อไปตามปกติ แต่หากเฝ้าระวังทางพัฒนาการแล้วพบว่าผิดปกติ กุมารแพทย์ควรนัดเด็กให้มาตรวจติดตามเร็วขึ้นเพื่อตรวจคัดกรองพัฒนาการ รวมทั้งวางแผนในการดูแลรักษา ส่งเสริมพัฒนาการ หรือส่งต่อผู้ป่วยให้ไปพบกับผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กต่อไป ทั้งนี้กุมารแพทย์ควรเน้นการประเมินพัฒนาการด้านที่เป็นปัญหา หรือที่ได้รับการส่งเสริมเมื่อเด็กมาตรวจติดตามในครั้งต่อไป

สำหรับการเฝ้าระวังทางพฤติกรรมนั้นก็มีหลักการเหมือนกับการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ เพียงแต่กุมารแพทย์จำเป็นต้องถามประวัติพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างละเอียด เพื่อติดตามเฝ้าระวังว่าพฤติกรรมนั้นมีความผิดปกติหรือไม่ เช่น มีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับพ่อแม่ พี่น้อง และสมาชิกอื่นในครอบครัว รวมทั้งเพื่อน เด็กคนอื่นที่อยู่ในวัยเดียวกัน และผู้ใหญ่ที่เด็กไม่คุ้นเคยด้วย หรือปัญหาพฤติกรรมนั้นเกิดในขณะที่ทำกิจกรรมประจำวันต่าง ๆ เช่น รับประทานอาหาร นอนและเล่น เป็นต้น¹¹ ความกังวลของพ่อแม่เกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเด็กอาจครอบคลุมถึงปัญหาการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ร้องอาละวาด ขน สมาธิสั้น หุนหันพลันแล่น และพฤติกรรมก้าวร้าว นอกจากนี้ประวัติเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมแปลก ๆ (unusual patterns of behavior) เช่น การพูดหรือเล่นที่มีลักษณะซ้ำ ๆ (repetitive speech or play) การหมกมุ่นต่อสิ่งของ หรือความวิตกกังวลบางอย่าง (excessive preoccupation with objects or

specific ideas) สะบัดมือ การมองหน้าสบตาที่ผิดปกติ หรือพฤติกรรมก้าวร้าว ทำร้ายตนเองหรือผู้อื่น อาจทำให้กุมารแพทย์คิดถึงโรคออทิซึมมากขึ้น เป็นต้น⁸ ซึ่งการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในห้องตรวจนั้นกุมารแพทย์ควรสังเกตการมีปฏิสัมพันธ์ และการพูดสื่อสารของเด็กกับพ่อแม่ หากเด็กมีพฤติกรรมชน สมาธิสั้น และหุนหันพลันแล่นมากกว่าเด็กในวัยเดียวกันอาจทำให้คิดถึงโรคสมาธิสั้นมากขึ้น หากเด็กร้องอาละวาด และต่อต้านควรพิจารณาว่าเข้าได้กับบริบทของอายุเด็ก และสถานการณ์ขณะนั้น หรือไม่ หากเฝ้ารอทางพฤติกรรมแล้วพบว่าเด็กมีพฤติกรรมผิดปกติ กุมารแพทย์ควรตรวจคัดกรองทางพฤติกรรม และส่งตัวเด็กให้ได้รับการประเมินอย่างละเอียดกับผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กต่อไป นอกจากนี้กุมารแพทย์ควรให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการปรับพฤติกรรม และการฝึกระเบียบวินัยอย่างเหมาะสมแก่พ่อแม่ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากก่อนที่จะส่งต่อผู้ป่วย เนื่องจากเด็กจะได้รับ การปรับพฤติกรรมตั้งแต่วัยเริ่มแรก ในกรณีที่เฝ้ารอทางพฤติกรรมแล้วพบว่าเด็กมีพฤติกรรมผิดปกติตามวัย กุมารแพทย์ก็ควรให้คำปรึกษาแนะนำแก่พ่อแม่เกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมผิดปกติตามวัย และการปรับพฤติกรรมสำหรับปัญหาพฤติกรรมที่พบได้บ่อย เช่น เด็กร้องอาละวาด หรือต่อต้านเมื่อถูกขัดใจอาจใช้วิธีเพิกเฉย (ignore) โดยไม่ให้ความสนใจเด็กจนกว่าจะหยุดร้องอาละวาด หรือใช้วิธี time-out โดยให้เด็กนั่งเข้ามุมที่สงบเมื่อรู้สึกหงุดหงิดหรือถูกขัดใจ เพื่อฝึกให้เด็กเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้กุมารแพทย์ควรส่งเสริมให้เด็กและพ่อแม่มีโอกาสในการเล่น และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่เพื่อช่วยลดปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดตามมาได้ในภายหลัง

การตรวจคัดกรองพัฒนาการ (developmental screening)

การตรวจคัดกรองพัฒนาการ หมายถึง การตรวจพัฒนาการด้วยเครื่องมือคัดกรองอย่างสั้นที่ได้มาตรฐาน และผ่านการตรวจสอบมาแล้วว่าสามารถนำมาใช้ได้ในทุกภูมิภาค (brief, standardized, and validated instruments) อย่างเป็นทางการ เพื่อช่วยในการค้นหาเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาพัฒนาการผิดปกติ⁹ ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์จะเลือกใช้เครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการใดนั้น ควรพิจารณาว่าเครื่องมือที่มีการศึกษาวิจัยที่ได้มาตรฐาน และหาค่าปกติในประชากรอย่างเหมาะสมหรือไม่ รวมทั้งควรมีความน่าเชื่อถือ (reliability) แม้ว่าจะเป็น การตรวจคัดกรองหลายครั้ง หรือโดยผู้ทดสอบหลายคน มีความถูกต้อง (validity) ความไว (sensitivity) และความจำเพาะ (specificity) อย่างเหมาะสมเพื่อที่จะได้มั่นใจว่าเครื่องมือตรวจคัดกรองนั้น ๆ สามารถค้นหาเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการได้อย่างถูกต้อง และยังสามารถคัดแยกเด็กที่มีพัฒนาการผิดปกติออกจากเด็กปกติได้ซึ่งเครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการที่ดีควรมีความไว และความจำเพาะอย่างน้อยร้อยละ 70-80 หรือมีผลรวมของค่าทั้งสองมากกว่า 150¹⁰ นอกจากนี้ควรพิจารณาว่าเครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการนั้นสามารถคัดกรองเด็กได้ในช่วงอายุใด สามารถให้พ่อแม่เป็นผู้ตอบแบบคัดกรอง (parent-completed screening test) หรือบุคลากรทางการแพทย์จำเป็นต้องตรวจคัดกรองเด็กด้วยตนเอง (clinician-administered screening test) รวมทั้งเวลาที่ใช้สำหรับการตรวจ

คัดกรองด้วย เครื่องมือการตรวจคัดกรองพัฒนาการที่ดีควรทำได้ง่าย ใช้เวลาไม่นาน ไม่ควรเกิน 15 นาที และมีความเหมาะสมกับบริบทของคลินิกนั้น ๆ ซึ่งเครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการในปัจจุบันแบ่งเป็น 3 ประเภทหลักได้แก่

- เครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการที่ใช้สำหรับประเมินพัฒนาการเด็กทั่วไป ที่สามารถทดสอบพัฒนาการได้หลาย ๆ ด้าน (general หรือ broad-band screening test) เช่น Denver II, Ages and Stages Questionnaires (ASQ) และ Parents Evaluation of Developmental Status (PEDS) ซึ่งเครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการสองอันหลังนี้จะให้พ่อแม่เป็นผู้ตอบ⁶ ถึงแม้ว่า Denver II¹⁷ จะเป็นเครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศไทยที่มีความไวและความจำเพาะอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง คือ ประมาณร้อยละ 56-83 และร้อยละ 43-80 ตามลำดับ⁴ แต่การตรวจคัดกรองติดตามเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาพัฒนาการล่าช้าเป็นระยะ ๆ อาจจะช่วยในการวินิจฉัยเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าได้มากขึ้น⁷

- เครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการที่ใช้สำหรับประเมินพัฒนาการเด็กในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ (domain-specific screening test) เช่น Capute scales หรือ Clinical Adaptive Test/Clinical Linguistic Auditory Milestone Scale (CAT/CLAMS)¹⁸ ที่ใช้สำหรับประเมินพัฒนาการด้านที่ไม่ใช้ทักษะด้านภาษา และยังสามารใช้ประเมินพัฒนาการด้านภาษาร่วมด้วยได้

- เครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการเฉพาะโรค (disorder-specific screening test) เพื่อใช้สำหรับค้นหาเด็กที่มีพัฒนาการผิดปกติประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่น โรคออทิซึม จะมีเครื่องมือคัดกรอง Modified Checklist for Autism in Toddlers (M-CHAT) ซึ่งฉบับภาษาไทย สามารถ download ได้ที่ http://mchatscreen.com/wp-content/uploads/2015/05/M-CHAT_Thai.pdf^{19,20} หรือ QR code ดังแสดง

ทั้งนี้ M-CHAT เป็นแบบสอบถามสำหรับใช้คัดกรองโรคออทิซึมที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ²¹ ซึ่ง American Academy of Pediatrics แนะนำให้ตรวจคัดกรองโรคออทิซึมในเด็กทุกคนที่มารับบริการที่คลินิกเด็กสุขภาพดีที่อายุ 18 เดือน และควรตรวจซ้ำอีกครั้งเมื่ออายุ 24 เดือน^{4,8,13}

แบบสอบถามนี้มีคำถามทั้งหมด 23 ข้อ ซึ่งคำถามแต่ละข้อจะมี 2 ตัวเลือก ได้แก่ “ใช่” และ “ไม่ใช่” ซึ่งใช้เวลาในการตอบประมาณ 5-10 นาที หลังจากนั้นจะนำคำตอบที่ได้แต่ละข้อมาแปลผลเป็น “ผ่าน” หรือ “ไม่ผ่าน” โดยหากผู้เลี้ยงดูตอบตรงกับเกณฑ์ที่ให้ “ไม่ผ่าน” ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้จะเป็นจำนวนข้อทั้งหมดที่เด็กไม่ผ่าน

เกณฑ์ หากเด็กมีพฤติกรรมผิดปกติที่ไม่ผ่านอย่างน้อย 2 ข้อในคำถามที่เป็นข้อวิกฤต (critical scoring) ซึ่งได้แก่ ข้อ 2, 7, 9, 13, 14, 15 ที่แสดงด้วยอักษรตัวหนา หรืออย่างน้อย 3 ข้อในข้อคำถามใด ๆ ก็ตาม (total scoring) จะถือว่าเด็กคัดกรองเป็นบวก (screen positive) แต่ถ้าเด็กมีพฤติกรรมผิดปกติที่ไม่เข้ากับเกณฑ์ที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้ง 2 เกณฑ์จะถือว่าเด็กคัดกรองเป็นลบ (screen negative) เด็กที่คัดกรองเป็นบวกจำเป็นต้องได้รับการประเมินอย่างละเอียดโดยกุมารแพทย์สาขาพัฒนาการและพฤติกรรม หรือจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นเพื่อให้การวินิจฉัย และการดูแลรักษาอย่างเหมาะสมต่อไป ซึ่งกุมารแพทย์ไม่ควรใช้แบบสอบถามนี้เพียงอย่างเดียวในการวินิจฉัยโรคออทิซึม

ตารางที่ 1 เกณฑ์ในการพิจารณา “ไม่ผ่าน” ในข้อคำถาม M-CHAT แต่ละข้อ

1. ไม่ใช่	6. ไม่ใช่	11. ใช่	16. ไม่ใช่	21. ไม่ใช่
2. ไม่ใช่	7. ไม่ใช่	12. ไม่ใช่	17. ไม่ใช่	22. ใช่
3. ไม่ใช่	8. ไม่ใช่	13. ไม่ใช่	18. ใช่	23. ไม่ใช่
4. ไม่ใช่	9. ไม่ใช่	14. ไม่ใช่	19. ไม่ใช่	
5. ไม่ใช่	10. ไม่ใช่	15. ไม่ใช่	20. ใช่	

ทั้งนี้ American Academy of Pediatrics แนะนำให้แพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปควรตรวจคัดกรองพัฒนาการแก่เด็กทุกคนที่มารับบริการที่คลินิกเด็กสุขภาพดีที่มีอายุ 9, 18 และ 30 เดือนตามลำดับ¹¹ รวมทั้งควรตรวจคัดกรองพัฒนาการเมื่อพ่อแม่หรือบุคลากรทางการแพทย์มีความกังวลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก หรือในกรณีที่เด็กไม่ผ่านการเฝ้าระวังทางพัฒนาการตามทีระบุไว้ข้างต้นด้วย^{4,8,11} ทั้งนี้การตรวจคัดกรองพัฒนาการในแต่ละอายุมีเป้าหมายในการค้นหาเด็กที่อาจจะมีปัญหาพัฒนาการผิดปกติที่เริ่มตรวจพบได้ที่อายุนั้น ๆ ดังต่อไปนี้

- **อายุ 9 เดือน** มีเป้าหมายในการค้นหาเด็กที่อาจมีการได้ยินบกพร่องที่ยังไม่สามารถค้นหาได้จากการตรวจคัดกรองเมื่อตอนแรกเกิด รวมทั้งเด็กที่อาจมีการมองเห็นผิดปกติ และพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อทั้งมัดใหญ่และมัดเล็กล่าช้าที่เกิดจากความผิดปกติของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ โดยเฉพาะปัญหาสมองพิการ และเด็กวัยนี้ควรได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการด้านความเข้าใจภาษาร่วมด้วย

- **อายุ 18 เดือน** มีเป้าหมายในการค้นหาเด็กที่อาจมีปัญหากล้ามเนื้อผิดปกติเล็กน้อย เช่น ความผิดปกติของการเดิน หรือการทำงานประสานกันของกล้ามเนื้อ (coordination) ที่มักพบในเด็กที่มีสมองพิการเพียงเล็กน้อย รวมทั้งยังเป็นวัยที่สำคัญมากสำหรับการค้นหาเด็กที่มีปัญหาด้านการสื่อสาร การแสดงออกทางภาษา หรือมีสติปัญญาผิดปกติ รวมทั้งโรคออทิซึมตั้งแต่ระยะเริ่มแรกด้วย ซึ่งกุมารแพทย์ควรเน้นการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กทุกด้านในวัยนี้

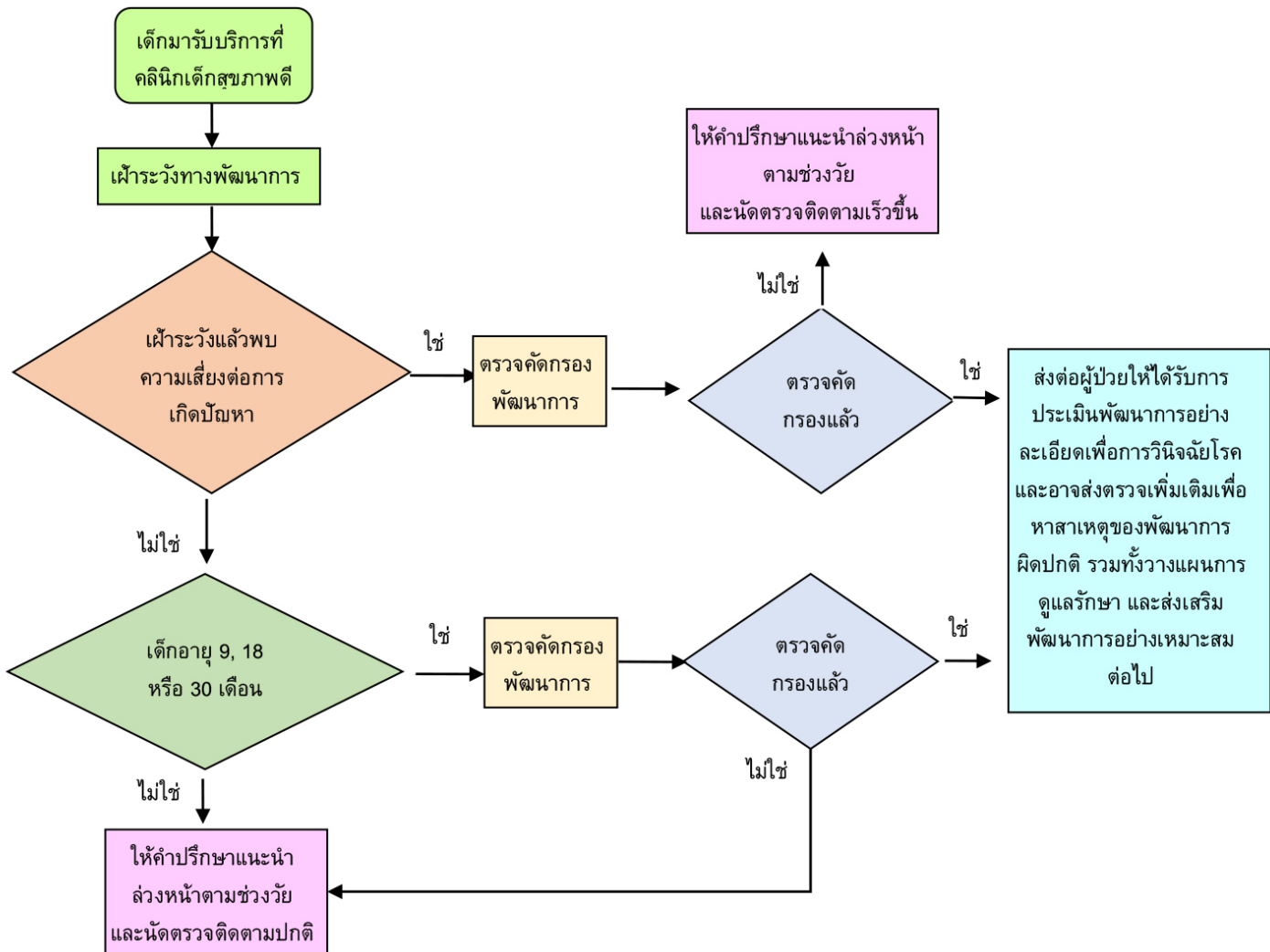
- **อายุ 30 เดือน** มีเป้าหมายในการค้นหาเด็กที่มีปัญหาด้านการสื่อสาร โรคอททิซึม และสติปัญญาผิดปกติ รวมทั้งปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อาจเริ่มปรากฏในวัยนี้ โดยเฉพาะพฤติกรรมชน สมาธิสั้น และปัญหาพฤติกรรมแบบก่อกวน (disruptive behavior disorders) เช่น พฤติกรรมร้องไห้อาววายเป็นเวลานาน ก้าวร้าว และดื้อต่อต้าน เป็นต้น ดังนั้นกุมารแพทย์จึงควรเน้นการตรวจคัดกรองพัฒนาการด้านภาษาสังคม และคัดกรองพฤติกรรม โดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อาจสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมที่เริ่มพบในเด็กวัยนี้ได้

ถึงแม้ว่า AAP จะไม่มีคำแนะนำให้ตรวจคัดกรองพัฒนาการและพฤติกรรมในเด็กทุกคนที่อายุมากกว่าอายุ 30 เดือน แต่การเฝ้าระวังทางพัฒนาการและพฤติกรรมอาจช่วยค้นหาเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการตรวจคัดกรองหรือประเมินเด็กที่อาจมีปัญหาการเรียน สมาธิสั้น และปัญหาพฤติกรรมได้¹¹ นอกจากนี้เด็กอายุ 4-5 ปี ควรได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการด้านความพร้อมในการเข้าโรงเรียน เพื่อช่วยค้นหาเด็กที่อาจมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาการเรียนได้⁸

สำหรับราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทยก็มีคำแนะนำให้ตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กด้วยเครื่องมือมาตรฐาน เมื่อเด็กมีอายุ 9, 18, 30 เดือน และช่วงอายุ 4-5 ปีอีก 1 ครั้ง⁶ ซึ่งสอดคล้องกับคำแนะนำของ AAP

นอกจากนี้ DSPM ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศไทยยังสามารถใช้คัดกรองพัฒนาการเด็กที่มีอายุ 9, 18, 30, 42 และ 60 เดือน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กรณีที่เฝ้าระวังทางพัฒนาการและตรวจคัดกรองพัฒนาการด้วย DSPM แล้วพบว่าพัฒนาการสมวัย แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองส่งเสริมพัฒนาการตามวัยตามวิธีฝึกทักษะในช่วงอายุต่อไป กรณีมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองฝึกทักษะเด็กด้านนั้นบ่อย ๆ เป็นเวลา 30 วัน ในช่วง 14-30 วันเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่หน่วยบริการปฐมภูมิ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) และโรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ประเมินพัฒนาการเด็กสงสัยล่าช้าด้วยคู่มือ DSPM ข้อทักษะที่ไม่ผ่าน และทักษะอื่น ๆ ตามช่วงอายุ หากเด็กผ่านทักษะที่เคยสงสัยล่าช้า และทักษะอื่น ๆ ตามช่วงอายุแสดงว่ามีพัฒนาการสมวัย ให้เฝ้าระวังพัฒนาการตามวัยต่อเนื่องตามปกติ ถ้าพบพัฒนาล่าช้า ให้ส่งต่อตามระบบ¹⁰

เด็กที่ตรวจคัดกรองพัฒนาการแล้วสงสัยว่าจะมีปัญหาพัฒนาการผิดปกติจะต้องได้รับการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ และตรวจคัดกรองพัฒนาการเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เด็กที่ตรวจคัดกรองแล้วมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดปัญหาพัฒนาการผิดปกติควรได้รับการส่งตัว เพื่อประเมินพัฒนาการอย่างละเอียดให้การวินิจฉัยโรคทางพัฒนาการที่จำเพาะ และอาจพิจารณาส่งตรวจเพิ่มเติมเพื่อหาสาเหตุของพัฒนาการผิดปกติ รวมทั้งวางแผนการดูแลรักษา และส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมต่อไป^{8,11} ทั้งนี้แนวทางในการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ และการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กที่คลินิกเด็กสุขภาพดีแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แนวทางในการเฝ้าระวังทางพัฒนาการ และการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กที่คลินิกเด็กสุขภาพดี (ดัดแปลงจากเอกสารอ้างอิงที่ 4 และ 8)

สรุป

กุมารแพทย์มีบทบาท และหน้าที่สำคัญในการกำกับดูแลสุขภาพเด็กให้มีคุณภาพอย่างเป็นองค์รวม และตอบสนองต่อความคาดหวังของพ่อแม่อย่างเหมาะสมภายใต้เวลาที่จำกัด เพื่อให้เด็กมีการเจริญเติบโต พัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม และคุณธรรมอย่างเหมาะสมจนสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขซึ่งการเฝ้าระวังทางพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก และการตรวจคัดกรองพัฒนาการ ตลอดจนการให้คำปรึกษาแนะนำล่วงหน้าเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกุมารเวชปฏิบัติทั่วไปซึ่งกุมารแพทย์ควรมีความรู้ ความเข้าใจ และควรพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการเฝ้าระวัง

ทางพัฒนาการ การตรวจคัดกรองพัฒนาการ และการให้คำปรึกษาแนะนำล่วงหน้าอย่างเหมาะสม เพื่อเด็กจะได้รับ การกำกับดูแลสุขภาพอย่างมีคุณภาพสูงสุด

เมื่อกุมารแพทย์สามารถค้นหาความกังวลทางพัฒนาการหรือพฤติกรรมของเด็กโดยผ่านการเฝ้าระวังทาง พัฒนาการ หรือการตรวจคัดกรองพัฒนาการแล้ว กุมารแพทย์มีบทบาทสำคัญที่จะต้องทำให้เชื่อมั่นได้ว่าเด็กจะได้ รับการประเมินเพื่อการวินิจฉัยอย่างเหมาะสม ตลอดจนควรพิจารณาส่งตรวจทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับโรค หรือ ภาวะทางพัฒนาการและพฤติกรรม และให้การวางแผนดูแลรักษาทั้งทางพัฒนาการและการแพทย์อย่างเหมาะสม¹¹ ซึ่งการประเมินพัฒนาการเพื่อการวินิจฉัยอย่างละเอียดควรได้รับการตรวจประเมินโดยกุมารแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ที่ผ่านการฝึกอบรมและมีประสบการณ์ เช่น กุมารแพทย์สาขาพัฒนาการและพฤติกรรม เป็นต้น¹¹

เอกสารอ้างอิง

1. Brazelton TB. Developmental framework of infants and children: a future for pediatric responsibility. *J Pediatr* 1983; 102: 967-72.
2. Tyler DO, Horner SD. Family-centered collaborative negotiation: a model for facilitating behavior change in primary care. *J Am Acad Nurse Pract* 2008; 20: 194-203.
3. วีระศักดิ์ ชลไชยะ. การประยุกต์หลักการทัชพอยต์สำหรับการดูแลเด็กในกุมารเวชปฏิบัติทั่วไป: Application of the Touchpoints model in general pediatric practice. ใน: ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย, รวิวรรณ รุ่งไพรวลัย, สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์, วีระศักดิ์ ชลไชยะ, บรรณาธิการ. ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 3 การดูแลเด็กสุขภาพดี. กรุงเทพฯ: ปิยอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์; 2556. หน้า 239-54.
4. Duby JC, Lipkin PH, Macias MM, et al. Identifying infants and young children with developmental disorders in the medical home: an algorithm for developmental surveillance and screening. *Pediatrics* 2006; 118: 405-20.
5. Hagan JF, Shaw JS, Duncan PM. Bright futures: guidelines for health supervision of infants, children, and adolescents. 4th ed. Elk Grove Village: American Academy of Pediatrics; 2017.
6. ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย, สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. Guideline in child health supervision. กรุงเทพฯ: ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย, สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย; 2566.
7. Glascoe FP, Marks KP. Developmental-behavioral screening and surveillance. In: Kliegman RM, Stanton BF, St. Geme JW, Schor NF, Behrman RE, editors. *Nelson textbook of pediatrics*. 19th ed. Philadelphia: Elsevier Saunders; 2011. p. 39-45.
8. Macias MM, Lipkin PH. Developmental and behavioral surveillance and screening within the medical home. In: Voigt RG, Macias MM, Myers SM, Tapia CD, editors. *Developmental and behavioral pediatrics*. 2nd ed. Itasca: American Academy of Pediatrics; 2018. p. 135-63.
9. Chonchaiya W, Pruksananonda C. Developmental surveillance and screening in general pediatric practice. *Southeast Asian J Trop Med Public Health* 2014; 45 Suppl 1: 142-6.

10. กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; 2566 [เข้าถึงเมื่อ 6 เมษายน 2566]. เข้าถึงได้จาก: https://nich.anamai.moph.go.th/web-upload/9x45fd5e87a10707bad447547633b2d76d/202304/m_magazine/33311/1200/file_download/0eb9e1782fbd613731686d43f42a35b4.pdf.
11. Lipkin PH. Developmental and behavioral surveillance and screening. In: Kliegman RM, St. Geme JW, Blum NJ, Shah SS, Tasker RC, Wilson KM, editors. Nelson textbook of pediatrics. 21st ed. Philadelphia: Elsevier Saunders; 2020. p. 157-61.e1.
12. Chonchaiya W, Schneider A, Hagerman RJ. Fragile X: a family of disorders. *Adv Pediatr* 2009; 56: 165-86.
13. Myers SM, Challman TD. Autism spectrum disorder. In: Voigt RG, Macias MM, Myers SM, Tapia CD, editors. Developmental and behavioral pediatrics. 2nd ed. Itasca: American Academy of Pediatrics; 2018. p. 407-75.
14. Leppert M. Developmental evaluation. In: Voigt RG, Macias MM, Myers SM, Tapia CD, editors. Developmental and behavioral pediatrics. 2nd ed. Itasca: American Academy of Pediatrics; 2018. p. 165-86.
15. Dixon SD, Hennessy MJ. One year: one giant step forward. In: Dixon SD, Stein MT, editors. Encounters with children. Philadelphia: Mosby Inc; 2006. p. 322-51.
16. Johnson CP, Blasco PA. Infant growth and development. *Pediatr Rev* 1997; 18: 224-42.
17. Frankenburg WK, Dodds J, Archer P, Shapiro H, Bresnick B. The Denver II: a major revision and restandardization of the Denver Developmental Screening Test. *Pediatrics* 1992; 89: 91-7.
18. Hoon AH, Jr., Pulsifer MB, Gopalan R, Palmer FB, Capute AJ. Clinical adaptive test/clinical linguistic auditory milestone scale in early cognitive assessment. *J Pediatr* 1993; 123: S1-8.
19. Chonchaiya W, Pintunan P, Pruksananonda C. M-CHAT, Thai version 2011. Available from: URL: http://mchatscreen.com/wp-content/uploads/2015/05/M-CHAT_Thai.pdf.
20. Srisinghasongkram P, Pruksananonda C, Chonchaiya W. Two-step screening of the Modified Checklist for Autism in Toddlers in Thai children with language delay and typically developing children. *J Autism Dev Disord* 2016; 46: 3317-29.
21. Robins DL, Fein D, Barton ML, Green JA. The Modified Checklist for Autism in Toddlers: an initial study investigating the early detection of autism and pervasive developmental disorders. *J Autism Dev Disord* 2001; 31: 131-44.

